

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

Проектът е финансиран от
Европейски съюз и Европейски
социален фонд по Оперативна
програма „Развитие на човешките
ресурси“ (ОП РЧР) 2014-2020г.,
BG05M9OP001-2.011 „Равни
шансове“

Психо-моторно развитие, познавателни умения и игра при малките зрително затруднени деца

Десислава Бенева – Тодорова и Евелина Стоянова

АРДНЗ, гр. София

Изготвено във връзка с проект „Равни шансове за социална интеграция и заетост на хората с нарушено зрение“, номер на договора: BG05M9OP001-2.011-0002-C01

При зрително затруднените деца растежът и развитието не се различават съществено от тези на другите деца. При появата на дадено зрително увреждане се налага предотвратяване, заместване, редуциране, приспособяване или компенсирание в максимална степен на трудностите, които съществуват за детето в обществото, чрез различни средства. Рехабилитацията и терапевтирането на децата със зрително увреждане трябва да започнат още от най-ранна възраст, а понякога още от първия месец след раждането.

Ето и някои основни стъпки :

1. Психо-моторно развитие/ моторно-двигателно развитие.

Двигателното развитие е в основата на познавателното. Зрението има непряко влияние върху двигателното развитие. Липсата на зрение не се отразява благоприятно върху стимулирането на детето да се движи. В развитието си зрително затрудненото дете не може да използва имитацията. Освен това различните фактори в околната среда (препятствия, опасности) не могат да бъдат видяни. Зрително затруднените деца от малки предпочитат да лежат по корем, защото тази поза е най-безопасна. Трябва да развиваме добра стойка, контрол на тялото.

По принцип няма съществена разлика между развитието при зрителино затруднените и другите деца. В психо-моторното развитие прогресът е еднакъв, но в определени моменти при тези деца то като че ли се забавя. До навършването на 2 г. има разлика в развитието на сляпороденото и виждащото дете (незрящото дете по-дълго се учи да сяда, няма голям стимул за прохождение, а само слухова мотивация). Характерни са обездвижване, тремав вървеж, наведена глава. Психо-моторното развитие трябва да се стимулира от рано. Трябва да се развива тактилноста, опипването и движението да бъдат съпроводени с реч. Основна роля тук играе общуването. Добре е да се прилага звуково стимулиране (с дрънкалки), да се асоциира звук – обект (части на тялото, бижута, поставяме предмети върху масата), да се играе с големи топки. Важно е да се стимулират движенията на средната линия (до размаха на ръцете), както и тактилното стимулиране (ивици с различни цветове и текстури, накрая – звучащи играчки). Детето трябва да почувства, че околната среда не е враждебна и опасна.

РАСТЕЖ И НАУЧАВАНЕ

Препоръки за първата година:

~ 0 – 4 мес.

- Детето да се усмихва: гушкане, говорене.
- Да се окуражава контролът върху главата: стимулираме го да си изправя главата, докато го гушкаме, когато лежи по корем и т. н.
- Да се обръща от гръб по корем: главата му е върху възглавничка, подпъхваме ръката си под главата му и го обръщаме по корем. Обръщаме първо крачетата.

~ 5 – 6 мес.

- Детето да движи ръцете си към даден предмет: да намери паднала дрънкалка.
- Да седи изправено с подкрепа за няколко минути: да се подпре в ъгъл на кошчето или на облегалка на стол.

~ 9- 11 мес.

- Развитие на координираността между усещане и слух: да посяга по посока на звука.
- Развитие на пълзенето: детето да отиде до различни звучащи предмети в стаята.
- Бебето да се научи да се изправя и след това да сяда само: близо до маса, да се хване за нея и да се изправи, даваме му инструкции.

Препоръки за втората година:

~ 12 – 14 мес:

- Да се научи да пие от чаша, като ние я държим: помощ с нашите ръце.

- Да стои изправено и да върви: един държи детето изправено, друг му говори на около метър от него и го насърчава да върви.
- Детето да дава позната играчка.

~ 14 – 16 мес:

- Детето да търси изпуснат предмет: първо го търси, намира го, след това го кара да го пусне и отново да го намери.
- Да подобри координацията: занася разни предмети на различни места, без да ги изпуска.

~ 16 – 24 мес:

- Да взема чаша от масата и да я връща обратно върху нея (в началото – с помощ)
- Да яде с лъжица: загребва бонбони например.
- Да се запознае и научи стъпалата: да седи, лежи върху тях, да усети колко са големи.
- Да започне да си играе с други деца: срещаме го с тях.

~ 24 – 36 мес:

- Насърчаваме го да стои и да ходи само: играчките му да бъдат върху ниска маса, да ходи по различни настилки навън, носим го, но само ако е уморено.

Препоръки за третата година:

- Да развие отговорността си: хранене на животни, помощ вкъщи.
- Да се закопчава и разкопчава: в началото – с помощ.
- Повишаване на уменията за слушане: да посочва откъде идва даден звук.
- Да развие самостоятелност при уменията да се грижи за себе си: да си закача дрехите на ниски закачалки.

2. Познавателни умения

ИЗГРАЖДАНЕ НА ПРЕДСТАВА ЗА СЕБЕ СИ

Препоръки за първата година:

- Да научи пространството: местим крайниците му в пространството.
- Да привлечем внимание върху ръцете му: мажем ги, слагаме им ръкавици.
- Да научи телата на родителите си: да ги изследва.

~ 6 – 9 мес.:

- Да мърда тялото си: слагаме го върху подложка от различни материали, добре е да има прикрепени дрънчалки, звънчета.

~ 8 – 12 мес.:

- Да научи за различните части на тялото си: по време на баня ги назоваваме, докосваме, да помага при обличане.
- Да се интересува как се движи тялото му: да маневрира между много предмети в кошарката си.
- Да насърчаваме целенасоченото му движение към даден предмет: по посока на звука.
- Да научи частите на тялото си: назовават се и се докосват.

~ 24 – 36 мес.

- Детето да научи функциите на частите на тялото си: да му говорим по време на различни действия с тях.

УПРАЖНЕНИЯ ЗА МОТОРИКАТА

- Да се научи да върти главата си: когато е легнало, ние я въртим и му говорим.
- Да си вдига главата: детето лежи по корем, ние повдигаме главата му.
- Да си вдига и мести главата.

ДВИЖЕНИЯ ВСТРАНИ

- Местим ръцете му, за да стигне ушите си.
- Поставяме глезена и китката му в една посока.

ПРЕДСТАВА ЗА ТЯЛОТО

- Да му се описва какво опипва.
- Връзка между частите на тялото и определени предмети.
- Детето да изследва предметите около него.

ДУМИ, КОИТО ДА ЗНАЕ

- „Вляво”, „вдясно”, „близо“, „далеч“, „под“, „над“ и т. н.

ДА ПРАВИ СРАВНЕНИЯ

- Да сравнява по форма, големина.
- Да ходи босо и обуто по различни настилки.

СТЪПАЛА

- Да се научи да изкачва стълби: хваща се с двете ръце и се тегли нагоре по стълбите. Тялото му е напред и изправено, поставя крака си върху първото стъпало. Не бива да спира по средата.

РАЗХОДКИ НАВЪН

- Да изследва максимално това, което го заобикаля.

ПРЕПОРЪКИ ЗА БЕЗОПАСНОСТ

- Обезопасени ръбове.
- Изключени газови уреди централно.
- Затворени прозорци.
- Капачки на контактите.
- Вратите да бъдат или само отворени, или само затворени.

ИГРА И НАУЧАВАНЕ

- За бебета: дрънкалки – всички видове; играчки, които плуват, които се залепят за ваната; музикални, но от време на време и за кратко; подвижни играчки.
- За прохождащи и деца в предучилищна възраст: помагачи за представата за обем, форма, количество. Играчки, които се дърпат, бутат, колички за кукли, за пазаруване, бръмчащи колички. Музикални инструменти, кукли. Да познава предмети, скрити в кутия. Да копира форми на гумена подложка. Работа с пластилин, игра със скейтбордове, тротинетки.
- Обясняваме, че детето не вижда на децата, когато има нужда; игрите на открито и наличието на домашно животно са много полезни; спортът също – колело, плуване, кънки, ски.

Видове игри в отделните етапи:

- ~ игра с възрастен;
- ~ самостоятелна игра;
- ~ игра с друго дете, без взаимодействие;
- ~ съвместна игра;

През тези етапи детето играе различни игри: манипулира с предметите, играе на конструктивни игри, сюжетно – ролеви игри.

- Елементарни игри: „Буба лази“; „Камионче“; „Иди си – ела си“ (формиране на очакване, изразяване на положителна емоция, представа за време, представа за собственото Аз).
- Самостоятелни игри: манипулация с предметите, играчките, собственото тяло. 4-5 мес. – разглеждане на крайниците на собственото тяло; да предоставяме различни играчки; показва се правилният начин на употреба; полезни са дрънчащи играчки, колички за кукли и т. н. „Малка стая“.
- Конструктивни игри: развиват координацията око-ръка, фини моторни умения, пространствени представи, въображението, представа за част-цяло.
- Игри с правила: детето да може да спазва правила, инструкции, да изчаква реда си. Развиват мисленето, способностите за класификация, обобщение, познавателното развитие за околния свят, умение за взаимодействие с връстниците.

Добре е да се включват различни игри, обогатяващи опита на децата от реалността (магазин, поща, професии и т. н.).

Дейности, които помагат на детето да развие тактилноста си:

- Звучащи играчки;
- Изследване на къщата;
- Разходки по тревата;
- Да опипва това, което яде;
- Да нанизва;
- Тактилни книжки;
- Да опипва и разглежда всички помещения къщи, в супермаркетите, зоологическата градина и др.
- Постоянно трябва да говорим на детето; да слуша и разпознава звуци от различни източници; да се развива способността на детето да слуша пеене на песнички.
- Говорене: детето трябва да слуша реч. Сляпото дете вокализира обикновено на 8 мес. – гука, крещи на 12 седмици, на 28 седмици изговаря срички. На 48 седмици подражава на звуци и прави еднословни смислени изказвания. На 1 година прави двусловни или трисловни изказвания. След първата година речевото развитие се забавя. Напр. то повтаря думите, без да ги разбира напълно. На 16 – 18 мес. обръща внимание на звуци и започва да подражава. За да говори нормално, трябва малко повече време, отколкото при виждащите деца. Трябва да му се говори по време на всички дейности; да се издават звуци, познати от опита на детето; да пипа всичко, да изследва, да задава въпроси и да отговаря. Всеки предмет и дейност от ежедневието му трябва да се “обличат” с думи.

Най-важна възраст, в която се поставят основите на бъдещата самостоятелност, е **възрастта от 0 до 6 г.** През този период се създават умения за свободно движение, за опознаване на света. Ролята на родителите е решаваща. Ако родителите подкрепят детето в процеса на развитие, изразяват позитивни чувства и мотивират детето да действа, тогава то се развива в нормална среда.

Библиография:

1. Бренан, М. – “Покажи ми как”, БАОЗЗД, 1995 г., 2008 г.
2. “Ръководство за обучение на зрително затруднени деца” – Бостън, “Пъркинс”
3. “Да помогнем на малките зрително затруднени деца да използват своето зрение” – Ръководство на ЦИИ по СП в Блумерберг – САЩ, 1998 г.
4. “Педагогика на зрително затруднените” – Вл. Радулов, УИ „Св. Кл. Охридски“, 2004 г.

Този материал е създаден с финансовата подкрепа на Оперативна програма "Развитие на човешките ресурси", съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд. Цялата отговорност за съдържанието на сайта се носи от Асоциация на родителите на деца с нарушено зрение и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз или Министерство на труда и социалната политика.